

SZENT-LÁSZLÓ KIRÁLY
SIRJÁNAK KÁPTALANA
VÁRADON.

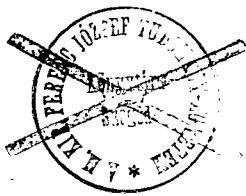
IRTA

BUNYITAY VINCZE.

BUDAPEST.

AZ ATHENAEUM B. TÁRS. KÖNYVNYOMDÁJA.

1879.

20471

Már V. László király szándékozott Váradon, hol temetőhelyét is választá, alapítani egy káptalant, mely egy prépostból s 12 kanonokból állott volna¹⁾. Azonban véletlen halála megakadályozá szándéka teljesítésében. Később 1459-ben *Vitéz* János, váradi püspök karolta föl László király tervét, s II. *Pius* pápától már engedélyt is nyert arra, hogy a már csaknem egészen elhagyatott és pusztuló szent-jobbi benczés apát-ság- s várad-előhegyi premontrei prépostságból megalapíthassa az említett új káptalant²⁾. Mindemellett *Vitéz* sem alapíthatta meg azt állandólag, hihetőleg a benczés- s premontrei-rend erélyes tiltakozása³⁾ s talán azon körülmény miatt is, hogy *Vitéz* nem sokára 1465-ben távozott Váradról.

Erre az új káptalan fölállításának ügye elejteték, s úgy látszék, hogy örökre. Legalább *Farkas* Bálint, váradi püspök 1491-ben már nem az új káptalan fölállításán működött, hanem azon, hogy a várad-előhegyi prépostságba a cistercita-rendet hozza be. E működése ismét *hajótörést szenvedett* a leleszi premontreieknek az egri káptalan előtt tett tiltakozásán⁴⁾. De Bálint püspök azért még nem tágitott, csak kissé módosíta tervén: újabban a karthausiakat akarta a várad-előhegyi monostorba behozni. 1494-ben már kezében volt II. Ulászló király levele melyben az ő kérelmére VI. *Sándor* pápa jóváhagyása s az ország rendeinek javallása mellett a király a premontrei-rend kérdéses prépostságát minden javai s jogaival a karthausi szerzetnek adja⁵⁾. Ez adomány azonban csak papíroson maradt; a karthausiak nem foglalák el

1) »Unum collegium unius prepositi et duodecim perpetuatorum beneficiatorum, qui canonici et collegium ipsum sepulcri sancti Ladislai Regis nuncuparentur« *Theiner*: Monumenta hist. Hungariam s. illustrantia II. p. 320.

2) U. o. 321. l.

3) Epistolae Mathiac Corvini. 58. l.

4) Jászai házi levéltár: leleszi protocollum. 64. l.

5) *Keresztury* József: Descriptio Episcopatus et Capit. Varadinen. I. 25. l.

a nevezett prépostságot valószínűleg *Bálint* püspöknek csakhamar 1495. tavaszán közbe jött halála miatt.

Utódja, *Kalmancsai Domonkos* püspök (1495—1502) ismét föleleveníté ez ügyet, még pedig eredeti alakjában, s közel félszázados vajudás után megalapítá *Vitéz János* terve szerint az előhegyi prépostságból Szent-László sirjának káptalanát¹⁾; a szent-jobbi apátság már előbb, 1493-ban a pálosoknak adatván²⁾. Ugyanő az új káptalannak, minthogy megtartá a volt prépostság hiteleshelyi jogát, új átalakított pecsétet eszközölt ki³⁾, és rendszabályokat adott. E rendszabályokat van szerencsénk ezennel bemutatni. Címök tulajdonképen nincs, mert a pozsonyi káptalannak átiratában, mely a jászai konvent házi levéltárában őriztetik⁴⁾ találtuk azokat.

Ez új káptalan főnállá azután Váradon a 1566-iki tordai gyűlés hirhede végzésének végrehajtásáig⁵⁾, amint erről a nevezett káptalannak számos, a XVI-ik század első felében kelt kiadványai tanuskodnak, nevezetesen II. *Zapolyai János*nak 1566. január 22-én kiadott parancsára ugyanazon év márcz. 18-án még birtokba-iktatást teljesíté, s erről ápril 2-án tehát száműzetése előtt (ápril. 7.) csak 5 nappal költ levelében⁶⁾ jelentést is tőn a fejedelemnek.

¹⁾ Lásd e káptalannak alább következő rendszabályait.

²⁾ *Simon Máté*: Supplementum ad dissertationem de Dextera S. Stephani-regis (Vác, 1797) 134. l.

³⁾ *Nátafalusi Kornél*: A jászóvári premontrei kanonok rend névkönyve. (1872.) 32. lap. jegyzet. Zavarosan *Jerney János* a M. történelmi tár II. köt. 123. lapján.

⁴⁾ Fasc. 100. Nro. 12.

⁵⁾ Századok (1878.) 577. l. *Maga Pray György* is: Dissertatio de S. Dextera d. Stephani regis 35. l. csupán száműzetésről szól.

⁶⁾ Kincstári levéltár. N. R. A. Fasc. 1686. Nro. 4. §. 7.

Sz.-László sírja káptalanának rendszabályai.

»Ego N. juro per hec s. Evangelia reverendissimo domino Prelato ecclesie Waradiensis ac reverendo domino preposito nostro pro tempore existenti et suis successoribus canonice intrantibus in omnibus licitis et honestis semper obedire, discordias inter fratres nunquam seminare, bona ecclesie conservare, perdita vero seu indebite alienata iuxta posse recuperare, item statuta et constitutiones presentes approbatas et inantea approbanda et observanda servabo sine contradiccione diligenter; item quod consilia, secreta ecclesie, tenores privilegiorum et aliarum litterarum sensum et intellectum, queve damnum ecclesie nostre verosimiliter vergere possent directe vel indirecte, occulte vel manifeste per me, vel per alium vel alios quoscumque non pandam aliquomodo; item et consilia fratrum de capitulo prenotate ecclesie nostre, et tractatus pro utilitate capitulari in loco capitulari vel extra factos ac habitos non manifestabo cuicumque. Item quod utilitatem huius ecclesie nostre consilio, favore et auxilio iuxta meum posse procurabo: ita me Deus adiuvet et gloriosa Dei genitrix virgo Maria et hec sancta Dei evangelia et sanctissimus Stephanus prothomartir etc.

Juramentum prestandum pro novo Decano tacto evangelio.

Ego N. canonicus novi Collegii iuro ad puritatem consciencie mee per hec s. evangelia Dei, quod iura ecclesie nostre s. Stephani protomartiris et novi collegii negocia cure et sollicitudini mee iuxta tenorem presentis nostre constitutionis specialiter commissa fideliter et legaliter sine fraude pro posse exercebo; res et bona ad manus meas venientes Domino Preposito meo et dominis de capitulo sine fraude et dolo ac diminutione et ad iussa eiusdem domini prepositi et canonicorum presentabo: sic me Deus adiuvet et beatus Stephanus Prothomartyr etc.

In nomine s. Trinitatis. Amen.

Humanum genus duobus regitur: naturali videlicet iure et moribus sive legibus; lex nunquam dicitur constitutio scripta, mos autem est consuetudo longa. Et quia iuris precepto caveri novimus honeste vivere, alterum non ledere et jus suum unicuique reddere: capropter nos reverendus in Christo pater et dominus frater *Benedictus*, episcopus Tiropolitanensis ac canonicus et in pontificalibus vicarius Ecclesie Waradiensis ac prepositus et canonici *novi collegii* sive sepulchri beatissimi regis Ladislai

ac capituli ecclesie b. Stephani prothomartyris de promonthorio Waradiensi cupientes in unione et concordia perfecta dies nostros et labores nostros continuos cum Dei adiutorio, quantum possumus, transigere; ut et in propria persona nostra et in rebus tam ecclesie nostre predictae, quam in privatis nostris negociis tranquilla mente persistamus et a manu potentiori eas defendamus pro virili nostra: Constitutiones presentes, quibus regulatissime vivamus et in iuribus nostris in alterutrum protegatur, unanimiter facere decrevimus, submittentes nos et bona nostra ac ecclesie nostre predictae — auctoritati et singulari proteccioni et defensionem, ipsasque constitutiones nostras correccioni, emendacioni atque reformacioni reverendissimi in Christo patris et domini *Dominici* episcopi ecclesie Waradiensis, domini videlicet et patroni, atque *auctoris dicti novi collegii* et ecclesie nostre capitularis predictae graciosissimi.

Quequidem nostre constitutiones infrascripte articulis de voluntate et consensu prefati domini fratris *Benedicti* episcopi, prepositi nostri et nostra communi descripte sunt salvo iure addendi, mutandi, minuendi et corrigendi prout temporis varietas exiget, nam statuta queque secundum varietates temporum imminentes transmutantur vel augmentantur aut diminuuntur ex causis novis rationabilibus et urgentibus supervenientibus. Quequidem tamen cause rationabiles ipsi domino preposito nostro predicto vel successoribus eiusdem et nobis unanimiter videbuntur, easque constitutiones nostras presentes vel in futurum iuxta condiciones temporis ex voluntate et annuenciam reverendissimi domini episcopi Waradiensis pro tempore existentis describendas dominus prepositus noster pro tempore constitutus atque quilibet ex nobis iuramento corporali ad sancto evangelia Dei manibus nostris tacta approbare sit astrictus et obligatus secundum formulam iuramenti presentibus insertam, ut eo forcius he nostre constitutiones et statuta valitura sint et permaneant.

Primus articulus.

Quod quatuor canonici ex nobis secundum creacionem et senioratum ipsorum teneantur in ecclesia capitulari. S. Stephani per duos menses integros per se personaliter vel alium ex fratribus canonicis de voluntate domini prepositi nostri pro tempore constituti, inhabitare; ubi et universas *Fassiones, relaciones atque protestaciones nobilium regnicolarum referri audiant* et eas diligenter auscultent et notario referant inscribendas et annotandas; et elapsis dictis duobus mensibus alii quatuor canonici sequentes priores dictam ecclesiam nostram capitularem modo simili inhabitaturi per se vel per alium fratrem suum canonicum *ascendant*.

Secundus Articulus.

Quod reverendus dominus frater — *Benedictus* episcopus et prepositus noster pro tempore constitutus, et successores sui prepositi teneantur singulis diebus Dominicis et festis in ecclesia nostra praedicta capitulari

S. Stephani Prothomartyris in cantu celebrare vel celebrari facere unam missam de die occurrente, vel prout devocio ipsius domini prepositi et canonicorum exiget: contrafacientem idem dominus prepositus noster pro ipsius negligencia mulctetur in quinquaginta denariis usualis monete. Preterea in ecclesia b. Stephani ipsi canonici residentes teneantur primas et secundas vespervas in festivitibus et diebus dominicis occurrentibus cantare, ipse quoque dominus prepositus noster — nomine et vice sua aliquem idoneum presbyterum ipsis canonicis associet cantore (így) primas et secundas vespervas festivitatis vel solemnitatis occurrentis, ut (ac?) si festivitas precipua, puta nativitatis, Resurreccionis, Epiphaniarum Domini et beatissime virginis Marie, omnium Sanctorum et his similes, aut solemnitas Patronorum nostrorum occurrerint: eciam ex aliis canonicis ad arbitrium domini prepositi nostri pro tempore constituti ascendant.

Tercius Articulus.

Quod ipsi quatuor canonici assignati ad inhabitandam dietam ecclesiam nostram capitularem teneantur et missam dici in festivitibus et diebus dominicis cantare, et feriatis diebus missam unam secundum eorum seriem privatim sine cantu celebrare pro animabus benefactorum et elemosinariorum nostrorum; contrafaciens pro qualibet negligencia mulctetur in decem denariis.

Quartus Articulus.

Quod canonici alii preter illos quatuor canonicos, qui ad ecclesiam nostram capitularem S. Stephani designati sunt, teneantur in propriis eorum personis, nisi aliquid legitimum eis obstet impedimentum, vel in alio aliquo negotio occupati sint, — missam beatissime Marie virginis in aurora in ecclesia cathedrali Waradiensis sub nomine et titulo novi collegii *beatissimi regis Ladislai* fundata in superpelliciis cantare; contrafaciens mulctetur in denariis decem.

Quintus Articulus.

Quod redditus et obventiones universarum *possessionum, porcionumque possessionariarum, molendinorum et pratorum atque decimarum et nonarum* tam frugum, quam vinorum, agnellorum, et *quartam frugum de Comitatus Békess et Kyskereskeöz* provenire debencium equaliter inter nos (eos?) qui divinis deserviunt vel, ut supra, deservire faciunt, dividantur; pecunie vero sigillares et alie quotidiane distributiones tantummodo in sacris existentibus et non aliis interessentibus dividantur, nisi, prout de iure communi, salva dupla parte, que ex his redditibus domino Preposito nostro pro tempore constituto deputetur, assignetur et exidatur.

Sextus Articulus.

Quod omnes canonici creati novi collegii residenciam faciant personalem nisi a reverendissimo domino Episcopo Waradiensi pro tempore constituto cum aliquibus eorum dispensetur; tales tamen absentes nihilominus onera ipsis incumbencia per alios substitutos diligenter adimplere faciant; alias enim nullatenus valeat aliquis ex nobis pretextu alicuius privilegii vel concessionis se absentare ab hac ecclesia nostra capitulari et novo nostro collegio propter necessitatem, et opportunitatem, quam habemus ad inhabitandam ecclesiam nostram capitularem et psallendam missam beatissime Marie virginis in aurora in ecclesia cathedrali Waradiensi; nisi necessitas vel evidens utilitas ecclesie nostre aliud exposcat.

Septimus Articulus.

Quod quocumque littere alique causales vel quecumque alie sigillande erunt, ex insinuacione notarii nostri sive scriptoris custos et conservator *clavis* sigilli nostri capitularis tenebitur convocare universos fratres nostros in *sacris constitutos* tempore, quo missa beate Marie virginis in aurora in ecclesia cathedrali Waradiensi cantabitur ad sigillandum, vel saltem aliquo ex fratribus nostris absente, suo substituto vel supportanti significare, ut si volet (*ign*) ad sigillandum ascendat hora ad hoc deputata; alioquin alio tempore si alique litere sigillande venerint, idem conservator *clavis* sigilli tenebitur fratribus nostris insinuare et *ex domibus* eos convocare ad sigillandum. Item de voluntate domini Prepositi nostri et nostra communi eligatur aliquis ex fratribus nostris in *sacris constitutus*, qui tamen sit idoneus et fidelis, pro conservatore *clavis* sigilli nostri capitularis.

Octavus Articulus.

Quod dominus Prepositus noster pro tempore constitutus curam gerat et superintendat bonis et possessionibus ac jobbacionibus ecclesie nostre predictae et advertat ad fratres nostros, ne cum ad decimandum electi fuerint vel ad colligendum: proventus nostros quocumque pro se ipsis quidcumque ex eis usurpent et vendicent; et universi proventus et redditus nostri ad manus decani nostri pro tempore constituti administrantur et presententur, qui postea fideliter ipsi domino prelato nostro et nobis assignare valeat.

Nonus Articulus.

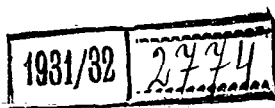
Quod cum ipsi fratres nostri taliter ad colligendos redditus nostros deputati, redierint: ipse dominus Prepositus noster cum canonicis fratribus suis ad id per eum convocatis vel per eos ad id electis, ab eisdem rationes exigat et circumspiciat: si idem diligenter et fideliter officium suum compleverit.

ventibus suis privare aut excludere de collegio fratrum, — nisi prius habito tractatu cum fratribus idem Prepositus noster cum suis Canonicis iudicaverit legitime puniendum aut excludendum vel muletandum.

Quindecimus Articulus.

Item ut omnes fontes discordie et dissidie procul a nobis habeantur, statuimus: quod nullus ex nobis audeat facere parcialitates alliciendo et attrahendo fratres ad vota sua, vel conquirendo voces multas et favores fratrum quocunque quesito colore, ut voluntati sue satisfiat, et id habeatur in capitulo, ut sibi videtur et placeat; contrafaciens, tamquam unitatis et concordie destructor, privetur proventibus trium integrorum mensium.

Ego *Sigismundus Thurzo*, episcopus Ecclesie Waradiensis etc. prectas constituciones ac omnes et singulos articulos eiusdem constitutionis per hoc manus scriptum meum, tamquam Ordinarius et Prelatus confirmo et roboro. Datum in castro nostro Waradiensi feria sexta, 15-a Decembris anno salutis millesimo quingentesimo octavo.«

Rajz. Bubits Zs. 1880.

A NAGYVÁRADI L. SZ. SZÉKESEGYHÁZ.

Felszenteltetett 1780. Pünkösöd után VI. Vasárnapon.